

Englands Landvæsenbedrift i Almindelighed betragtet. *)

Eiendomsforholdene og Jordens Fordeling ere i England ikke af saa mangfoldig Art som dette er Tilfældet i Tydskland. Landeiendommene besiddes hist for den overveiende Deel af Adelen, som i Almindelighed har anseet det meest stemmende med sine Interesser, at bortforpagte sine Godser. Af smaae Eiendomme, svarende til vore Bondergaard, findes forholdsmæssig kun faa, og selv disse aftage i Omfang, da deres Besiddere ofte foretrække at sælge deres lille Grundstykke til tilgrændsende større Godseiere og at anlægge deres Kapital til høiere Renter ved en Forpagtnings Overtagelse.

Saaledes er Landvæsenbedriften i England for største Deel lagt i Hænderne paa Forpagtere — Farmers, og denne Omstændighed er det vel at tilskrive, at ogsaa den Besidder, som har foretrukket, selv at drive sin Eiendom, bliver betegnet som Farmer og Eiendommen benævnet som en Forpagtergaard eller Farm.

Størrelsen af slige Farms er naturligviis meget forskjellig; man finder dem paa mindre end 50 Tønder Land indtil 1000 Tønder Land og derover; de flestes Størrelse vexler dog imellem 150—750 Tønder Land. Denne store Forskjellighed har det Fortrin, at enhver Landmand er sikker paa at finde en Farm, svarende til hans Tilboielighed, Kundskaber og Kapital.

*) Af H. Settegasts landoekonomiske Reise gjennem England (Breslau 1852).

Den engelske Farmer udmærker sig i Almindelighed som Landmand og som Menneſte i ſaa høi Grad, at en kort Skildring af hans Characteriſtik ikke turde være uden Interøſe.

Næſten altid viſer han ſig for os ſom en Mand af Faget og med ſelftabelig Dannelſe, der hengiver ſig til ſit Erhverv med Liv og Sjæl. Hans Lykke ſom Landmand beroer for en ſtor Deel paa hiin Eiendommelighed i den engelske Character, ſom vi her fortrinſviis finde reent udpræget, og hvori Livlighed og Beſindighed, Energie og Godmodighed ſaa lykkelig forene ſig, at han ſtaaer for os ſom en dygtig og tillige elſkværdig Mand. Hans Gjeſtfrihed er ikke ringere, end vi træffe den hos vore egne Landmænd, og han er lykkelig, naar han tilfredsſtiller ſin Gjeſt, og ſeer old Englands Berømmelſe og Fortrin anerkjendte og ſaa af denne. Hans Driſtighed forſkaffer ham næſten altid et ſorgfrit Liv, hans Velſtand tilſteder ham hine uſkyldige Nydelſer, der bidrage ſaa meget til Livets Lykke og Forſkjønnelſe. Hans huuslige Indretning er ſom ofteſt ſimpel, men vi ſavne næſten aldrig Sands for Orden og Reenlighed, og om end Vækerier fattes paa hans Bord, er det dog ſtedſe forſynet med velſmagende, kraftig Koſt, og navnlig er dens Hovedbeſtanddeel, Kjødet, ligesom overhovedet paa det engelske Bord, af ſaa fortrinlig Beſkaffenhed, ſaa ſunt, mørt og behageligt, at man her let kommer til at kaſte Brag paa tydſke Kjødretter.

Den engelske Farmers Skjønhedsſands er umiſkjendelig udpræget i hans Huus's hele Indretning. En

lille Have omgiver næsten altid det venlige Baaningshuus, imedens de med smukt holdte Hvidtornshæffer indhegnede Marker give den hele Farm et havemæssigt Udseende, hvortil desuden enkeltstaaende Træer, som ere anbragte hist og her i Hjørnerne af Markerne, paa en steil Høi og andre Steder, hvor de ikke forulempe Driften, bidrage meget.

Det Totalindtryk, vi modtage ved at beskue det Hele, er høist velgjørende, fordi Farmerens opmærksomme og omsigtige Dye — ved Siden af den Ro og Jøde, der omklæder Alt, — giver os Forvisning om, at her intet søvligt Liv er, men at her udfolder sig livlig Virksomhed. Den selskabelige Dmgang, som herfter imellem en Egns Farmers, begunstiger en gjensidig Ansporelse ved Meddelelse af deres Planer og Resultaterne af deres Bedrift, og den Kappelyst, hvormed den Ene vil gaae foran den Anden, har ei bidraget lidet til det hele Landvæsens Fuldkommengjørelse.

Disse de engelske Landmænds lykkelige Forhold have i Løbet af en Række Aar opnaaet en høi Grad af Fasthed; allerede Oliver Goldsmith stildrede dem i Aaret 1766 i sin herlige Roman: the Vicar of Wakefield paa en saadan Maade, at han formodentlig endnu i vor Tid vilde i lignende Anledning have valgt de samme Ord, hvorfor jeg ikke kan andet end anføre dem her:

— „Det Sted, hvortil vi havde truffet os tilbage, forskaffede os Dmgang med Farmers, iblandt hvilke, under deres Syslen med Landbruget, Yppighed og Rigdom vare ligesaa fremmede som Armod og Trang.

Da de i deres Huus fandt og nøde næsten alle Livets Bequemmeligheder, saa besøgte de ikke Kjøbstaden i den Hensigt, der at jage efter tomme Nydelser. Ukjendte med den fine Verdens hoffærdige Væsen, bevarede iblandt dem saavel Sædernes Simpelhed som et maadeholdende Liv, idet de neppe vidste, at de derved udøvede en Dyd. Paa Søgnedagene saae man dem stedse drifstige og arbeidsomme, medens derimod Helligdagene offredes til Hvile og Udspreddelse."

Sammenligne vi disse Forhold med de tydske Landmænds, saa finde vi dem vel for en stor Deel forskjelligte, men forsaavidt nogen Lighed forekommer da er det næsten altid der, hvor Tilstanden er liig den, der findes i England. Hvilken Mening man end nærer ihenseende til den gunstigste Fordelingsmaade af Landeiendommene i Tydskland, betragtet fra et statsøkonomist Standpunkt, saa turde det dog være afgjort, at Gaarde af Middelsstørrelse sædvanligviis have at fremvise det fortrinligste og meest lønnende Algerbrug, hvad enten de drives af Eieren selv eller ere i Forpagteres Hænder. I en stor Deel af Tydskland træffe vi paa middelstore Eiendomme, hvor Algerbruget staaer paa et Fuldkommenhedens Trin, der berettiger til, naar Hensyn tages til tydske Forhold, at stille dem ved Siden af engelske Farms. Det samme lader sig ikke paastaae om de Eiendomme, der i Størrelse væsentligen fjerne sig til den ene eller anden Side fra de nysomtalte.

Den mindre Eiendom, det tydske Bondeavlbrug, viser os endnu paa mange Steder alle hine Ulemper og Mangler, som vare overantvorbode os fra det for-

rige Aarhundrede. Ere end hist og her mærkelige Forbedringer allerede foretagne, saa finde vi dog endnu i Almindelighed et ufuldkomment Trevangsbrug, hvori Foderdyrkning forsømmes, Dvægavlen er maadelig drevet, Ageren fattig og Besidderens Kasse tom. Det lave Dannelsesstrin iblandt den største Deel af denne Klasse Jordbrugere og indgroede Fordomme maa det tilskrives, at et saa lidet tilfredsstillende Agerbrug vedligeholder sig tæt ved Siden af den større Eiendomsbesidders meget fuldkomne Bedrift, uden at et saadant Exempel tjener til at anspore til Fremadskriden. Vi tør imidlertid nære det Haab, at ogsaa her ville med Tiden udvikle sig gunstigere Forhold, da de Exempler, som flittige og opvakte Bønder paa mange Steder give, foranledige Andre til Efterligning; tillige er det at forvente, at de af Regjeringerne tillivne kaldte og i Tidens Løb understøttede Agerdyrkningskoler ville udøve en velgjørende Indflydelse om end ikke just i den nærmeste Fremtid.

Dyrkningen af vor rige Adels store Besiddelser viser os ofte ikke meget glædeligere Sider. Sjældent udrustet med en Driftskapital, der staaer i passende Forhold til Adelsbrugets Omfang, henflaaber dette sig Aar efter andet under en slap og ufuldkommen ledet Bestyrelse, uden at affaste en til dets Størrelse og til Jordbundens Bestaendighed svarende Rente. Imedens Eierne enten leve i store Byer, eller, naar de boe paa deres Godser, geraade i Fortvivelse over at skulle oversee den hele udstrakte Birkfreds, som disses Bedrift medfører, er Bestyrelsen i Inspecturers og For-

valteres Hænder, som hyppigt ikke af Principalen tilstræffeligt understøttes og controlleres, og saaledes ikke skjenke Bedriften den levende Interesse, hvorved først den landlige Virksomhed skulde lønnes med Held. At der i denne Henseende gives høist hæderlige Undtagelser, at vi nu og da see Eieren at forestaae sine Godser som selvstændig Bestyrer med det meest lønnende Udbytte eller hans Forvalter ganske at opfylde sine Pligter; og at ogsaa flige større Eiendomme under disse Omstændigheder have sig som lysende Exempler for andre, er en ubestridelig Kjendsgjerning. Men disse Tilfælde høre til Undtagelserne, og i Landvæsenens culturens Interesse vilde det være meget at ønske, at en større Deel af vor høie Adel tog sig Englændernes Exempel til Mønster og bortforpagtede deres Gaarde. Derved vilde ikke alene Eierens Indtægter vore, men Agerbruget i det Hele vilde vinde, idet flere driftige Landmænd da aabnedes Leilighed til, at anvende deres Penge og deres Intelligents i Avlsbruget. Det synes næsten som om disse Grundsætninger i den nyere Tid gjøre sig mere og mere gjeldende og de større Eiendomsbesidderes Forkjærlighed for hiint deres Forsædres patriarchalske Liv, der i vor Tid dog ikke længer vil ret trives, at være i Aftagende.

Lad os imidlertid vende tilbage til Englændernes Landvæsen. Den gode Bedrift af deres Jordbrug bliver væsentligen understøttet af meget brugbare Arbeidere; disse ere i Almindelighed raske, flittige, ærlige og gjennemtrængte af Vresfølelse og hiin Stoltshed, som vel forlanger en hensynsfuld, ja velvillig

Behandling, men rigtig ledet gjør Mennesket vel stiftet til at fyldestgjøre strengere Fordringer. Den Underdanighed, som vi saa ofte iagttage hos tydske Arbeidere overfor deres Forefatte, findes slet ikke der; men i det Sted spores Estertænkksomhed og Raffhed ved Arbeidet, uden at noget stadigt Tilsyn gjøres nødvendigt.

En saadan bestandig Ansporen til Flid, en saa uafladelig Opsigt med Arbeidsfolkene, som i en stor Deel af Tydskland hidtil er fremherskende og virkeligen ogsaa aldeles nødvendig, vilde oprøre de landlige Arbeidsfolk i England, — man seer hyppigt Arbeideren ugeneert samtale med Farmeren, naar det træffer sig at denne er tilstede, og først da med forøget Flid at tage fat paa Arbeidet igjen naar han har fjernet sig. I Aarets Lob gives der saa mange Arbeider, og Dagelønnen er saa høi, at alle Elementer til Dannelsen af et Proletariat paa Landet mangle.

Agerdyrkningen staaer i England i stor Anseelse, og det hører med til den grundige Uddannelse ogsaa iblandt dem, som ikke selv befatte sig dermed, at være nogenlunde fortrolige med dens Grundsætninger. Englands store Statsmænd, navnlig den nyere Tid, have stedsse skjenket Agerbruget stor Opmærksomhed; en Robert Peel gjaldt i Landvæsenet som Autoritet. Besfatter end den høie Adels sig ikke selv med Bedriften af sine udstrakte Eiendomme, saa bidrager den dog paa hver mulig Maade til Landvæsenets Befordring. Af Staten begjeres forholdsviis kun lidet naar der er Spørgsmaal om Pengemidlers Tilveiebringelse til Jordbrugets Fremme. Englænderen hjælper sig selv saa-

længe han uden at krænke Lovene formaaer det, eller der danner sig Foreninger naar større Formaal tilsigtes; — at ansøge Regjeringen er stedse det sidste Middel. Til disse storartede Foreninger høre de landoekonomiske Selskaber, som ere udbredte over hele England og hvis Bestræbelser have de meest tilfredsstillende Resultater. Intet Tilskud fra Regjeringen staaer til deres Naadighed, og desuagtet hyde de over uhyre Summer, som anvendes til Premier og som Opmuntning for Landboslid. Efter hvilken udstrakt Maalestof man virker i denne Retning, kan sluttes deraf, at det skotske Høilands- og Agerdyrkningselskab alene anvender til Premier 30,000 Rbd. aarlig. Alle Grene af den landoekonomiske Haandtering understøttes og opmuntres af dette Selskab. Man tilstaaer Premier, i rede Penge og i Hædersgaver, for fortrinlig Dyrkning af forskjellige Bærter, for nye og mønsterværdige Forbedringer, for heldige Foretagender i Huusdyravlen, ja hele Farms betænkes med Premier for den følgerådige Maade, hvorpaa Bedriften i dens fulde Omfang ledes. For ikke at lade Landoekonomiens reen videnskabelige Side blive uændset, men tværtimod ogsaa at befordre denne, har man desuden udlovet Premier for Forsøg, som egne sig til Berigelse af Agerdyrkningsvidenskaben saavel som ogsaa for litteraire landoekonomiske Arbejder.

Paa denne Maade vedligeholdes et ønskeligt Liv og Røre i alle Grene af Landvæsenet, uden at Staten behøver at træde til med Pengetilskud, uden Agerdyrk-

ningsffoler eller høiere landoekonomiske Lære- og Dannelsesanstalter.

Naar der spørges, hvad vi i Tydskland have gjort og fremdeles gjøre i denne Retning, saa maae vi, naar vi ikke ere forblindede af Nationalstolthed, bestemme slaae Dinene ned. For største Delen mangle vore landoekonomiske Selskaber den rette Aand og Iver; de ere ikke ledsagede af den levende Følelse, som seer bort fra Personen og har de almindelige Interesser for Sie; de forglemme alt for ofte, at Bestræbelser til Landvæsenets Opkomst tillige virke til den nationale Belfærds saavel som til almindelig Dannelses og Lykkes Fremme.

Jovrigt kan det ikke nægtes, at den hele Bedrift af en engelsk Farm er forbundet med betydeligt ringere Besværligheder og Anstrengelser, end de fleste tydske Eiendommes af tilsvarende Størrelse. Det engelske Avlsbrug er i høi Grad simpelt, og udfræver i Almindelighed mindre Genie, end Iver og Driftighed fra Farmerens Side. Anderledes forholder det sig med Bedriften af en større Gaard i Tydskland. Her have vi at gjøre med et meget mere indviklet Avlsbrug. Formedest vore Vintres Længde er der draget meget snevrere Grændser for den Tid, i Lobet af hvilken vi kunne bearbejde og dyrke vore Marker eller iværksætte Forbedringer derpaa; tillige udfræver denne Omstændighed at der stjenkes vor Besætnings Underholdning og Velvære en meget større Omsorg. Forholdene ihenseende til Samfærse og Forbrug stille sig ofte paa forte Afstande saa heel forskjellige, at det hele Fore-

tagendes lykkelige Udfald for en stor Deel betinges af det rette Valg af Maaden, hvorpaa Avlsbruget i alle dets Enkeltheder drives. Til Opnaaelse af det høieste Udbytte bliver det derhos ikke sjældent nødvendigt at forene techniske Haandteringer med den landoekonomiske Bedrift, hvorved Avlsbruget fremstiller sig endnu mere compliceret. Til at paasee at dets forstfjellige Dele gribe rigtigt ind i hverandre og til at opnaae den fornødne paa foregaaende Beregning støttede Sikkerhed for at ingen Standsning indtræder heri, udfordres ligesaa meget Talent som Driftighed. Naar slige forviklede Forhold tages i Betragtning, saa forekommer os det engelske Landvæsen i dets simple Tilsnit liigt en Idyl, imedens vi kunne sammenligne det tydske med et Epos.
